Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

14. november 2018*

Liikmesriigi kohustuste rikkumine – Riigiabi – Ebaseaduslikuks ja siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud abi – Tagasinõudmise kohustus – Euroopa Kohtu otsus, millega tuvastatakse liikmesriigi kohustuste rikkumine – Ettevõtja, kes tegeleb ühtaegu tsiviilotstarbelise ja sõjalise tegevusega – Täitmata jätmine – Liikmesriigi olulised julgeolekuhuvid – ELTL artikli 346 lõike 1 punkt b – Rahalised karistused – Karistusmakse – Põhisumma – Maksevõime – Tegur n – Maksevõime hindamise aluseks olevad tegurid – Sisemajanduse kogutoodang – Liikmesriigi häälte kaalumine Euroopa Liidu Nõukogus – Uus hääletuskord nõukogus

Kohtuasjas C-93/17,

mille ese on ELTL artikli 260 lõike 2 alusel 22. veebruaril 2017 esitatud liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi,

Euroopa Komisjon, esindajad: A. Bouchagiar ja B. Stromsky,

hageja,

versus

Kreeka Vabariik, esindajad: K. Boskovits ja A. Samoni-Rantou,

kostja,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: asepresident R. Silva de Lapuerta esimese koja presidendi ülesannetes, kohtunikud J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev (ettekandja), C. G. Fernlund ja S. Rodin,

kohtujurist: M. Wathelet,

kohtusekretär: ametnik R. Schiano,

arvestades kirjalikus menetluses ja 15. märtsi 2018. aasta kohtuistungil esitatut,

olles 16. mai 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: kreeka.

otsuse

1 Hagiavalduses palub Euroopa Komisjon Euroopa Kohtul:

– tuvastada, et kuna Kreeka Vabariik ei võtnud 28. juuni 2012. aasta kohtuotsuse komisjon *vs.* Kreeka (C-485/10, ei avaldata; edaspidi „liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsus“, EU:C:2012:395) täitmiseks meetmeid, on ta rikkunud ELTL artikli 260 lõikest 1 tulenevaid kohustusi;

– mõista Kreeka Vabariigilt komisjoni kasuks välja karistusmakse summas 34 974 eurot iga päeva eest, mil viivitati liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täitmisega, alates käesolevas kohtuasjas otsuse kuulutamisest kuni liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täitmiseni;

– mõista Kreeka Vabariigilt komisjoni kasuks välja põhisumma, mis saadakse 3828 euro suuruse päevamäära korrutamisel päevade arvuga, mille jooksul rikkumine kestab, ja seda alates liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse kuulutamisest kuni kuupäevani, mil liikmesriik on rikkumise lõpetanud, või rikkumise edasikestmise korral kuni päevani, mil tehakse otsus käesolevas kohtuasjas, ning

– mõista kohtukulud välja Kreeka Vabariigilt.

Õiguslik raamistik

2 ELTL artikli 346 lõike 1 punktis b on sätestatud:

„Aluslepingute sätted ei välista järgmiste eeskirjade kohaldamist:

[…]

b) iga liikmesriik võib võtta selliseid meetmeid, mida ta peab vajalikuks oma oluliste julgeolekuhuvide kaitseks ja mis on seotud relvade, laskemoona või sõjavarustuse tootmise või kaubandusega; need meetmed ei või avaldada ebasoovitavat mõju selliste toodete konkurentsitingimustele ühisturul, mis ei ole mõeldud spetsiaalselt sõjaliseks otstarbeks.“

Vaidluse taust

3 Kreeka tsiviil- ja sõjalaevade ehitustehase omanik Hellenic Shipyards SA (Ellinika Nafpigeia AE, edaspidi „ENAE“) – asukoht Skaramagkás (Kreeka) – on spetsialiseerunud sõjalaevade ehitamisele. ENAE lõpetas 1985. aastal tegevuse ja tema suhtes algatati likvideerimismenetlus. 1985. aasta septembris sai ENAE omanikuks Kreeka riigile kuuluv pank Elliniki Trapeza Viomichanikis Anaptixeos AE (edaspidi „ETVA“). 18. septembril 1995 müüs ETVA 49% ENAE aktsiatest selle äriühingu töötajatele.

4 Kreeka Vabariik sõlmis 1998. aastal allveelaevastiku moderniseerimise projekti raames ENAE-ga lepingu „Archimedes“ kolme HDW 214-klassi allveelaeva ehitamiseks ja võimaliku neljanda sellise allveelaeva ehitamiseks ning lepingu „Neptun II“ kolme HDW 209-klassi allveelaeva moderniseerimiseks.

5 Kreeka Vabariik otsustas 2001. aastal ENAE erastada. 11. oktoobril 2001 allkirjastasid ETVA ja ENAE töötajad ühelt poolt ning Howaldtswerke-Deutsche Werft GmbH-st (edaspidi „HDW“) ja Ferrostaal AG-st (edaspidi koos „HDW-Ferrostaal“) koosnev konsortsium teiselt poolt ENAE aktsiate

müügilepingu. HDW-Ferrostaal asutas oma osaluse haldamiseks ENAE-s Greek Naval Shipyard Holdingu (Elliniki Nafpigokataskevastiki AE Chartofylakeiou, edaspidi „GNSH“), milles HDW-l ja Ferrostaalil oli võrdne osalus.

6 2005. aasta jaanuaris ostis ThyssenKrupp AG ära HDW. 2005. aasta novembris ostis ThyssenKrupp GNSH aktsiad, mis kuulusid Ferrostaalile. Sellest kuupäevast alates kuulusid kõik ENAE osad ja kontroll tema üle ThyssenKruppile. GNSH ja ENAE ühendati ThyssenKrupp Marine Systems AG-ga, mis on ThyssenKruppi majandusüksus, mis on spetsialiseerunud mereväelaevade süsteemidele ja eriotstarbelistele kaubalaevadele.

7 Sellises olukorras võttis Kreeka Vabariik aastatel 1996–2003 teatava hulga meetmeid, mis seisnesid kapitali sissemaksetes, garantiides ja laenudes ENAE-le ning mille kohta on Euroopa Liidu Nõukogu ja komisjon teinud mitu otsust.

8 2. juulil 2008 võttis Euroopa Komisjon vastu 2. juuli 2008. aasta otsuse 2009/610/EÜ riigiabi C 16/04 (ex NN 29/04, CP 71/02 ja CP 133/05) kohta, mida Kreeka rakendas ettevõtja Hellenic Shipyards suhtes (ELT 2009, L 225, lk 104), mille artiklites 2, 3, 8, 9 ja 11–15 on sätestatud, et asjaomased meetmed kujutavad endast siseturuga kokkusobimatut abi.

9 Selle otsuse artiklite 5 ja 6 kohaselt oli selles nimetatud abi – milleks komisjon oli küll eelnevalt loa andnud – väärkasutatud ning abi tuli tagasi nõuda.

10 Otsuse 2009/610 artikli 16 järgi kujutab ETVA hüvitisgarantii HDW-Ferrostaalile, mis nägi ette ükskõik millise ENAE-lt tagasinõutava riigiabi hüvitamise ETVA poolt HDW-Ferrostaalile, endast abi, mis on antud vastuolus ELTL artikli 108 lõikega 3 ja on siseturuga kokkusobimatu. Seetõttu tuli selline garantii viivitamata tühistada.

11 Leidnud, et tagasinõutav abi tõi kasu üksnes ENAE tsiviilotstarbelisele tegevusele, otsustas komisjon otsuse artiklis 17, et see abi tuleb tagastada selle äriühingu tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavate varade arvelt.

12 Otsuse 2009/610 artikliga 18 kohustatakse Kreeka Vabariiki otsuse artiklites 2, 3, 5, 6, 8, 9 ja 11–15 osutatud abi viivitamata tagasi nõudma. Artikli 18 kohaselt peab Kreeka Vabariik võtma otsuse täitmiseks vajalikud meetmed nelja kuu jooksul pärast otsuse teatavakstegemist 13. augustil 2008.

13 Võttes arvesse ENAE rasket majanduslikku olukorda, väitis Kreeka Vabariik, et kõnesoleva abi tagasinõudmine täies ulatuses võib kaasa tuua ENAE pankroti ja kahjustada seeläbi tema sõjalist tegevust, sealhulgas HSW 214-klassi ja HDW 209-klassi allveelaevade ehitamist ja moderniseerimist, mistõttu võib see kahjustada Kreeka Vabariigi olulisi julgeolekuhuve ELTL artikli 346 tähenduses. Selle ärahoidmiseks jõudsid komisjon, Kreeka Vabariik ja ENAE pärast 2010. aasta juunist kuni oktoobrini kestnud läbirääkimisi ning ENAE 27. oktoobri 2010. aasta kohustuskirja ja Kreeka Vabariigi 29. oktoobri 2010. aasta kohustuskirja kokkuleppele, mille kohaselt loetakse otsus 2009/610 nõuetekohaselt täidetuks, kui peetakse kinni järgmistest kohustustest:

– ENAE tsiviilotstarbelise tegevuse katkestamine 15 aastaks alates 1. oktoobrist 2010.

– ENAE tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavad varad müüakse ja müügitulu makstakse Kreeka ametivõimudele. Kui enampakkumiste tulemusel ei müüda kõiki tema tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavaid varasid või osa nendest, annab ENAE need Kreeka riigile kõnealuse abi tagastamise kohustuse täitmise alternatiivse viisina üle. Niisugusel juhul peab Kreeka riik tagama, et ühtegi nendest varadest ei omandaks uuesti ENAE või tema praegused või tulevased aktsionärid eespool märgitud 15aastase ajavahemiku jooksul.

– ENAE loobub selle kuivdoki kontsessioonist, mille kasutamine ei ole vajalik tema sõjalise otstarbega tegevuseks. Kreeka riik tagab, et seda kontsessiooni ega sellega seotud krunti ei omandaks uuesti ENAE või tema praegused või tulevased aktsionärid eespool märgitud 15aastase ajavahemiku jooksul.

– ENAE loobub otsuse 2009/610 artiklis 16 nimetatud hüvitisgarantiist ega algata ühtegi menetlust, mis põhineks sellel garantiil või oleks sellega seotud. Kreeka Vabariik peab kõikides kohtutes või kohtuvälistes organites kinnitama, et see garantii on tühine.

– Kuue kuu jooksul alates sellest, kui komisjon kohustuste loetelu heaks kiidab, esitab Kreeka Vabariik talle tõendid kuivdoki Kreeka riigile tagastamise kohta ja ajakohastatud teabe tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavate varade müügi kohta enampakkumistel. Lisaks informeerib Kreeka Vabariik komisjoni igal aastal kokkusobimatu abi tagasinõudmise edenemisest, esitades sealjuures tõendid selle kohta, et ENAE ei tegele enam tsiviilotstarbelise tegevusega, teabe Kreeka riigile tagastatud varade omandiõiguse ja kasutuse kohta ning kuivdoki kontsessiooniga seotud krundi kasutuse kohta.

14 Kuna komisjon leidis, et Kreeka Vabariik ei ole täitnud kohustusi, mis tulenevad otsusest 2009/610, esitas ta 8. oktoobril 2010 ELTL artikli 108 lõike 2 alusel Kreeka Vabariigi vastu liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi, milles palus tuvastada, et viimane ei ole võtnud ettenähtud tähtaja jooksul kõiki meetmeid, mis olid selle otsuse täitmiseks vajalikud.

15 Komisjon teatas 1. detsembri 2010. aasta kirjas Kreeka Vabariigile, et kui käesoleva kohtuotsuse punktis 13 loetletud kohustused tegelikult täidetakse, loeb komisjon otsuse 2009/610 täielikult täidetuks. Kõnesolev institutsioon täpsustas, et ENAE tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavad varad tuleb müüa või Kreeka riigile üle anda kuue kuu jooksul alates sellest kirjast.

16 Euroopa Kohus leidis 28. juunil 2012 liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuses, et kuna Kreeka Vabariik ei võtnud ettenähtud tähtaja jooksul kõiki vajalikke meetmeid otsuse 2009/610 täitmiseks ega edastanud ettenähtud tähtaja jooksul komisjonile otsuse artiklis 19 loetletud teavet, siis on Kreeka Vabariik rikkunud otsuse artiklitest 2, 3, 5, 6, 8, 9 ja 11–19 tulenevaid kohustusi.

Kohtueelne menetlus

17 Pärast liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse kuulutamist vahetasid komisjoni talitused ja Kreeka ametivõimud mitu kirja kokkusobimatu abi tagasinõudmisel tehtud edusammude kohta.

18 Kreeka parlament võttis sellega seoses vastu seaduse nr 4099/2012, mis jõustus 20. detsembril 2012. Selle seaduse artikli 169 lõikes 2 on sätestatud, et „[a]lates käesoleva seaduse jõustumisest on kasutamise ainuõigus, mis on [ENAE-le] antud seaduse nr 2302/1995 artikli 1 lõikega 15 […] niisugusena, nagu seda täiendati seaduse nr 2941/2011 artikli 6 lõikega 1, tühistatud osas, milles see puudutab riigi krunti ABK 266 pindalaga (216 663,985 m^2), mis on näidatud [käesoleva seaduse I lisas avaldatud topograafilisel plaanil], ning rannikuvööndit eespool nimetatud riigi krundi ABK ees.“

19 ENAE ja tema toonased omanikud esitasid 11. jaanuaril 2013 Rahvusvahelise Kaubanduskoja Rahvusvahelisele Arbitraažikohtule (edaspidi „Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohus“) kahju hüvitamise nõude Kreeka riigi vastu seoses sellega, et väidetavalt on rikutud esiteks 2010. aasta märtsis Kreeka Vabariigi, ENAE, HDW, ThyssenKruppi ja Abu Dhabi Mar LLC – kes ostis 2009. aastal 75,1% ThyssenKruppile kuulunud ENAE aktsiatest – vahel sõlmitud raamkokkulepet (*Framework Agreement*), mille artiklis 11 oli viidatud Kreeka Vabariigi kohustusele riigiabi tagasi nõuda, teiseks samade raamkokkuleppe osaliste vahel sõlmitud rakenduskokkulepet (*Implementation Agreement*), mis pidi lahendama mitu erimeelsust lepingute „Archimedes“ ja „Neptun II“ täitmisel, ning kolmandaks

nimetatud lepete raames sõlmitud allveelaevade ehitamise ja moderniseerimise lepinguid. Ka Kreeka Vabariik esitas 23. aprillil 2014 Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohtule ENAE ja tema aktsionäride vastu rakenduskokkuleppe ning allveelaevade ehitamise ja moderniseerimise lepingute rikkumise tõttu kahju hüvitamise nõude, eelkõige seepärast, et rikuti kohustust tarnida allveelaevad ettenähtud tingimustel ja tähtaegade jooksul.

20 Lisaks võttis Kreeka parlament vastu seaduse nr 4237/2014, mis jõustus 12. veebruaril 2014 ja mille artiklis 12 on sätestatud, et Kreeka julgeolekuhuve arvestades peatatakse igasugune ENAE vallas- ja kinnisvara vastu suunatud sundtäitmine.

21 14. aprillil 2014 jõustunud seaduse nr 4258/2014 artikliga 26 usaldas Kreeka Vabariik allveelaevade ehitamise ja moderniseerimise projekti sõjalaevastikule, kuna ENAE ei olnud täitnud oma lepingulisi kohustusi riigikaitseks ja julgeolekuks vajaliku toimimisvõime tagamiseks. Selles artiklis oli ka ette nähtud, et sõjalaevastik jätkab allveelaevade kallal tasuta töötamist ENAE rajatistes ning maksab töötajatele hüvitisena nende töö eest töötasu ja nende sotsiaalkindlustusmakseid.

22 Komisjon, kes leidis, et otsust 2009/610 ei ole veel täidetud, saatis 27. novembril 2014 Kreeka ametivõimudele ELTL artikli 260 lõike 2 alusel ametliku kirja, milles andis neile kahekuulise täitmistähtaja.

23 Komisjon märkis ametlikus kirjas, et Kreeka ametivõimud ei ole kokkusobimatu abi summat tagasi nõudnud ega andnud talle teavet otsuse 2009/610 täitmise kohta.

24 Kreeka ametivõimud vastasid ametlikule kirjale 23. jaanuari 2015. aasta kirjaga. Esiteks teatasid nad ENAE takistavast hoiakust ja igasuguse koostöö puudumisest 1. detsembri 2010. aasta kirjas nimetatud kohustuste täitmisel. Teiseks viitasid nad vajadusele, et asjaomane äriühing tegutseks veel 18–20 kuud, et sõjalaevastik saaks lõpetada ENAE rajatistes lepingutes „Archimedes“ ja „Neptun II“ ette nähtud allveelaevade ehitamise ja moderniseerimise.

25 Kreeka ametivõimud saatsid 4. detsembril 2015 ENAE-le maksekorralduse 523 352 889,23 euro suuruse summa kohta, mis moodustas ligikaudu 80% tagasinõutavast summast koos intressiga kuni 2015. aasta 30. novembrini. ENAE esitas 5. veebruaril 2016 Dioikitiko Protodikeio Athinonile (Ateena esimese astme halduskohus, Kreeka) kaebuse, milles nõudis mainitud maksekorralduse tühistamist. 2016. aasta märtsikuu jooksul võttis Kreeka maksuhaldur vastu maksekorralduse täitmise rakendusaktid. ENAE vaidlustas 13. aprillil 2016 need rakendusaktid samas kohtus. ENAE esitas 23. mail 2016 kõnealusele kohtule taotlused nende aktide täitmise peatamiseks. Komisjon astus nõukogu 13. juuli 2015. aasta määruse (EL) 2015/1589, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad [ELTL] artikli 108 kohaldamiseks (ELT 2015, L 248, lk 9), artikli 29 lõike 2 alusel *amicus curiae*'na menetlusse.

26 Dioikitiko Protodikeio Athinon (Ateena esimese astme halduskohus) jättis 29. septembril 2016 ENAE esitatud täitmise peatamise taotlused rahuldamata.

27 Pärast nende taotluste rahuldamata jätmist algatasid Kreeka ametivõimud 3. veebruaril 2017 ENAE tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavate varade suhtes sundtäitmise menetluse. Kreeka ametivõimud arestisid 6. veebruaril 2017 ENAE kontod kolmes pangas. Varasemate arestimiste tõttu teiste võlausaldajate poolt ja selle äriühingu raske majandusliku olukorra tõttu ei saanud Kreeka Vabariik siiski ühtegi summat tagasi.

28 Sellega paralleelselt taotlesid ENAE ja tema aktsionärid 12. mail 2016 Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohtult Kreeka ametivõimude 2015. aasta detsembris ja 2016. aasta mais asjaomase riigiabi tagasinõudmiseks antud haldusaktide suhtes esialgse õiguskaitse abinõude kohaldamist. Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohus jättis esialgse õiguskaitse taotluse rahuldamata. Ühtlasi palusid nad Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohtul keelata Kreeka ametivõimudel algatamast ükskõik missugust pankrotimenetlust ENAE vastu vahekohtumenetluse kestel.

29 Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohus jättis 5. augusti 2016. aasta vahemäärusega ENAE ja tema aktsionäride taotluse rahuldamata, leides, et ta ei saa otsuse 2009/610 täitmisesse sekkuda. Ta leidis siiski, et asjaomase abi tagasinõudmine võib viia ENAE pankrotti, ning keelas seepärast Kreeka Vabariigil võtta selle äriühingu riigistamise meedet, võtta ENAE juhtimist oma kontrolli alla ning kohaldada ENAE ja tema varade suhtes pankrotimenetlust talle sellest eelnevalt teatamata.

30 Kreeka ametivõimud teatasid 13. veebruaril 2017 komisjonile oma kavatsusest kohaldada ENAE suhtes spetsiaalset likvideerimismenetlust vastavalt seadusele nr 4307/2014, mis jõustus 15. novembril 2014 (edaspidi „erihaldus“), ning palusid kohtumist komisjoniga, et selle menetluse rakendamise tingimusi arutada.

31 Neil asjaoludel esitas komisjon 22. veebruaril 2017 käesoleva hagi.

Pärast Euroopa Kohtusse pöördumist toimunud areng

32 8. märtsil 2017 toimus koosolek, kus arutati ENAE suhtes erihalduse määramist. Kreeka ametivõimud esitasid sellel koosolekul komisjonile üksikasjaliku kava ENAE suhtes kavandatava erihalduse määramiseks.

33 21. märtsil 2017 arestiti kaks ENAE-le kuuluvat ujuvdokki.

34 ENAE esitas 10. aprillil 2017 Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohtule esialgse õiguskaitse taotluse, milles paluti kohaldada esialgse õiguskaitse abinõusid, millega keelataks Kreeka ametivõimudel alustada menetlust selle äriühingu suhtes erihalduse määramiseks seaduse nr 4307/2014 alusel. Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohus märkis 27. juuni 2017. aasta otsuses, et ta teeb oma lahendi peatselt. Ta otsustas seega, et erihaldusmenetluse algatamine ENAE suhtes võtaks ENAE aktsionäridelt nende võimaluse äriühingut kontrollida ning et võlausaldajate valitud erihaldur võib teha otsuseid, mis kahjustavad ENAE seisundit vahekohtumenetluses. Sellises olukorras otsustas Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohus, et Kreeka ametivõimud peavad kuni lõpliku lahendi tegemiseni hoiduma kõikidest sissenõudmismeetmetest, mis võivad otseselt või kaudselt muuta ENAE halduse üle kontrolli, sealhulgas hoiduma pankrotimenetlusest ja selle äriühingu suhtes erihalduse määramisest.

35 Kreeka ametivõimud saatsid 29. juunil 2017 ENAE-le kirja, milles palusid tal tasuda ülejäänud 20% abisummast, mis tuli tagasi nõuda, ja lisaks intress kuni 30. juunini 2017 ehk 95 098 200,99 eurot. Kuna seda ei tehtud, kohustati Ypourgeio Oikonomias kai Anaptyxise (Kreeka majandus- ja arenguministeerium) 31. juuli 2017. aasta kirjaga maksuhaldurit seda summat tagasi nõudma.

36 Kreeka ametivõimud algatasid 12. oktoobril 2017 Kreeka kohtus menetluse, et kohaldada ENAE suhtes 15. novembril 2014 jõustunud seaduse nr 4307/2014 artikliga 68 kehtestatud erihaldusmenetlust.

37 Euroopa Kohus rahuldas menetluse käigus kolm Kreeka Vabariigi taotlust uute tõendite esitamiseks Euroopa Kohtu kodukorra artikli 128 lõike 2 alusel. Iga kord määrati komisjonile nende dokumentide suhtes seisukoha võtmiseks tähtaeg.

38 Kõnealustest dokumentidest nähtub esiteks, et Monomeles Protodikeio Athinon (Ateena esimese astme kohus ainuisikulises koosseisus, Kreeka) rahuldas 8. märtsi 2018. aasta otsusega nr 725/2018 Kreeka ametivõimude nõude, määras ENAE suhtes erihalduse ja nimetas erihalduri.

39 Teiseks nähtub nendest dokumentidest, et riigitulude eest vastutav sõltumatu asutus üritas 26. märtsil 2018 esitada 22. märtsi 2018. aasta nõudeavaldusega erihalduri kaudu Kreeka Vabariigi nõuded seoses asjaomase abi tagastamisega selle äriühingu erihaldusmenetluses. Täpsemalt märkis see asutus summaks 713 883 282,19 eurot koos sellele lisanduvate summadega nõude hilinemisega tasumise

korral. See summa sisaldab 524 896 095,75 eurot ja 95 171 888,92 eurot, mille Kreeka riik peab otsuse 2009/610 ja seega liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täitmiseks tagasi nõudma.

40 Erihaldur sai kõikidest nendest toimingutest teada postiasutusse esitatud tähitud kirja teel.

41 Kolmandaks nähtub kodukorra artikli 128 lõike 2 alusel Kreeka Vabariigi esitatud dokumentidest, et ENAE, keda esindas tema erihaldur, andis 26. juuni 2018. aasta üleandmise protokolliga krundi ABK 266 ja selle ees asuva rannikuala valduse üle Etaireia Akiniton Dimosiou A.E-le (Riigi Kinnisvara AS, edaspidi „ETAD“).

Liikmesriigi kohustuste rikkumine

Poolte argumendid

42 Komisjon heidab Kreeka Vabariigile ette, et viimane ei ole võtnud liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täitmiseks vajalikke meetmeid, sest nii otsuse 2009/610 vastuvõtmisest kui ka nimetatud kohtuotsuse kuulutamisest on möödunud mitu aastat, aga Kreeka ametivõimud ei ole ENAE-lt asjaomast riigiabi tagasi nõudnud.

43 Esiteks märgib komisjon, et Kreeka Vabariik ei ole võtnud kõiki meetmeid, mis on sellise otsuse nagu otsuse 2009/610 täitmiseks põhimõtteliselt vajalikud.

44 Nimelt, kehtestades seaduse nr 4237/2014 artiklis 12 sätestatud moratooriumi, muutsid Kreeka ametivõimud abi tagasinõudmise raskemaks.

45 Kreeka ametivõimud võtsid alles 2015. aasta detsembris ja 2016. aasta märtsis vastu riigisisesed haldusaktid, mille eesmärk oli osa asjaomasest riigiabist ENAE-lt tagasi nõuda. Kuid nende aktidega ei suudetud sellelt ettevõtjalt vähimatki summat tagasi nõuda.

46 Teiseks väidab komisjon, et Kreeka Vabariik ei täitnud ka 1. detsembri 2010. aasta kirjas täpsustatud kohustusi, mida peeti otsuse 2009/610 alternatiivseks täitmise viisiks.

47 Komisjon märgib sellega seoses esmalt, et ENAE tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavate varade müüki ei toimunud ja ENAE vaidles nende varade loetelule vastu.

48 Teiseks väidab komisjon, et ehkki Kreeka parlament kiitis heaks seaduse kuivdoki riigile tagastamise kohta, ei ole Kreeka Vabariik siiani edastanud asjakohast kaarti, kus oleks täpselt näidatud tagastatud ala, ega esitanud tõendeid selle kohta, et ENAE neid krunte enam ei kasuta.

49 Kolmandaks ei ole Kreeka ametivõimud esitanud peale ENAE nõukogu 14. aprilli 2010. aasta otsuse selle ettevõtja tsiviilotstarbelise tegevuse lõpetamise kohta ühtegi muud tõendit kinnitamaks, et see ettevõtja on nimetatud otsuse kuupäevast arvates tsiviilotstarbelise tegevuse lõpetanud.

50 Neljandaks ei ole Kreeka ametivõimud saatnud ühtegi dokumenti, mis tõendaks, et otsuse 2009/610 artiklis 16 mainitud hüvitisgarantii tühistati ja seda ei kasutatud kunagi.

51 Viiendaks ei ole Kreeka ametivõimud esitanud ühtegi aruannet nimetatud otsuse täitmise hetkeseisu kohta.

52 Kuuendaks märgib komisjon, et ainus väide, millele Kreeka Vabariik saaks enda kaitseks tugineda, on väide, et otsust 2009/610 on täiesti võimatu nõuetekohaselt täita, kuna puuduvad varad, mida saaks tagasi nõuda. Sellisel juhul peaks aga liikmesriik algatama abi saanud ettevõtja likvideerimise ja tema tegevuse lõpliku lõpetamise.

53 Käesolevas asjas ei tuginenud Kreeka ametivõimud kordagi asjaomase abi tagasinõudmise täielikule võimatusele. Ühelt poolt väitsid nad vaid, et abi täies ulatuses tagasinõudmine tooks kaasa laevaehitustehaste likvideerimise, mis avaldaks negatiivset mõju riigi julgeolekuhuvidele, ning teisalt pidasid nad abi tagasinõudmise ebaõnnestumise põhjuseks ENAE takistavat tegevust, kuigi selline takistav tegevus ei saa õigustada otsuse 2009/610 täitmata jätmist.

54 Kreeka Vabariigi osutatud riigi julgeolekuhuvide kohta, mis puudutavad vaid allveelaevade ehitamist ENAE rajatistes sõjalaevastikule, märgib komisjon, et ELTL artiklis 346 ette nähtud erand puudutab erandlikke ja selgelt määratletud juhtumeid ning seega ei või seda artiklit tõlgendada laialt. Järelikult on kõnealuse liikmesriigi ülesanne tõendada, et selline erand on tema oluliste julgeolekuhuvide kaitsmiseks vajalik.

55 Seda arvestades vaidleb komisjon vastu Kreeka Vabariigi osutatud julgeolekuhuvide põhjendatusele. Kreeka ametivõimud ei ole kordagi selgitanud, miks pidi allveelaevade ehitamine ja moderniseerimine aset leidma just ENAE rajatistes, mitte Kreeka teistes laevaehitustehastes, eelkõige pärast seda, kui seaduse nr 4258/2014 artikliga 26 usaldati allveelaevade ehitamise ja moderniseerimise projekt sõjalaevastikule.

56 Kreeka Vabariik vastab, et ta on võtnud liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täitmiseks kõik vajalikud meetmed.

57 Asjaomane liikmesriik märgib, et seaduse nr 4237/2014 artikkel 12 ei kujuta endast meedet, mis muudaks kõnealuse abi tagasinõudmise raskemaks, sest ENAE varade suhtes sundtäitmise menetluse peatamine, mis selles artiklis on ette nähtud, on kohaldatav vaid juhul, kui sundtäitmine mõjutab sõjalaevastiku allveelaevade ehitamist ja hooldust, mis oleks ELTL artikli 346 lõike 1 punktiga b kooskõlas. Lisaks näitab asjaolu, et Kreeka ametivõimud võtsid hiljem ENAE suhtes täitmismeetmeid, et nimetatud seaduse artikkel 12 ei takista abi tagasinõudmist.

58 Kreeka Vabariik viitab seejärel oma olulistele julgeolekuhuvidele ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b tähenduses, väites, et abi tagasinõudmine ei tohi takistada Kreeka suurima ja produktiivseima laevaehitustehase sõjalise tegevuse jätkamist ega selle riigi ulatuslikku kaalutlusõigust vajalike meetmete valikul.

59 Nimelt ei saa Kreeka Vabariik algatada ENAE pankrotti, kuna see menetlus puudutaks kogu selle ettevõtja vara ning seaks ohtu laevaehitustehase sõjalise tegevuse jätkumise ja seega selle liikmesriigi sõjalise võimekuse. Neil põhjustel eelistasid Kreeka ametivõimud 1. detsembri 2010. aasta kirjas mainitud kohustuste täitmist.

60 Kreeka Vabariik märgib siinkohal ENAE tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavate varade müügiga seoses, et teda takistas asjaomane äriühing, kes ei nõustunud tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavate varade loeteluga, mis müügi eesmärgil koostati.

61 Selliste takistuste tõttu edastasid Kreeka ametivõimud asjaomasele äriühingule maksekorraldused ja arestimise aktid.

62 Kuna nende meetmete tulemusena ei tehtud teiste võlausaldajate varasemate arestimiste ja ENAE piisavate varade ilmselge puudumise tõttu ühtegi tagasimakset, leidsid Kreeka ametivõimud, et asjaomase äriühingu suhtes tuleb määrata erihaldus seaduse nr 4307/2014 sätete alusel. Nimelt leiab

Kreeka Vabariik, et pärast seda, kui allveelaevade ehitamine usaldati sõjalaevastikule, võisid Kreeka ametivõimud võtta ENAE suhtes likvideerimismeetmeid, ilma et see oleks kahjustanud sõjaliste programmide elluviimist.

63 Selle taustal väidab Kreeka Vabariik, et ENAE erihaldusele määramine on asjaomase äriühingu likvideerimiseks asjakohane meede, kuivõrd see on liidu õigusest tulenevate nõuetega täielikult kooskõlas, sest kõnealune menetlus võimaldab müüa selle äriühingu tegevusharud või eraldiseisvad varad tervikuna või osaliselt avalikul enampakkumisel sõltumatu erihalduri vastutusel ja kohtu kontrolli all. Niisugune erihaldusmenetlus, mille on võimalik 12 kuu jooksul erihalduri määramisest lõpule viia, annab vähemalt samad tagatised nagu tavaline pankrotimenetlus ning on palju kiirem ja läbipaistvam. See menetlus võimaldab ära hoida asjaomaste varade väärtuse vähenemist ja tagab ENAE sõjaotstarbeliseks tegevuseks kasutatavate varade müügi ühe tegevusharuna, mis on Kreeka Vabariigi oluliste julgeolekuhuvidega kooskõlas.

64 Mis puudutab ENAE ainukasutusse antud kruntide tagastamist, siis väidab Kreeka Vabariik, et 20. detsembril 2012 tühistati nende kruntide kasutusõigus seaduse nr 4099/2012 artikli 169 lõike 2 alusel. Kreeka Vabariik kinnitab, et asjaomaste kruntide tagastamist tõendavad geograafiliselt pädeva hüpoteegiregistri pidaja kannete ärakirjad, mis komisjonile edastati. Selle liikmesriigi hinnangul tuleneb asjaolu, et ENAE neid samu krunte enam ei kasuta, sellest, et asjaomane äriühing ei tegele alates 2010. aastast ühegi tsiviilotstarbelise tegevusega.

65 Lisaks leiab Kreeka Vabariik, et kõnesolevate kruntide tagastamine kujutab endast otsuse 2009/610 täitmiseks võetud meedet, kuna ilma piisavate varadeta peavad Kreeka ametivõimud kõik ENAE tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavad varad võõrandama. Samas väidab see liikmesriik, et nende kruntide hindamine 2008. aasta hinnataseme järgi näitab, et nad moodustavad 60% kogu ENAE tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavatest varadest ja 58% laevatehase tsiviilotstarbelisest taristust. Sellest arvutusest lähtudes puudutab ENAE tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavate varade müük vaid väikest osa selle ettevõtja tsiviilotstarbelise tegevusharu väärtusest.

66 ENAE tsiviilotstarbelise tegevuse lõpetamise kohta väidab Kreeka Vabariik, et selle äriühingu nõukogu tegi selles küsimuses selge otsuse ja äriühingu uus juhatus on mitu korda kinnitanud, et ENAE ei tegele enam aastast 2010 tsiviilotstarbelise tegevusega. Asjaomane liikmesriik lisab, et ENAE ei ole pärast 30. septembrit 2011 oma halva majandusliku olukorra tõttu bilanssi avaldanud.

67 Mis puudutab lõpuks otsuse 2009/610 artiklis 16 nimetatud hüvitisgarantiid, siis väidab Kreeka Vabariik, et selle tühistamine on ENAE ülesanne. Lisaks nendib sama liikmesriik, et sellist garantiid ei ole ühelgi juhtumil kohaldatud, mistõttu ei olnud Kreeka ametivõimudel võimalik selle tühisusele tugineda.

Euroopa Kohtu hinnang

68 Alustuseks tuleb meenutada, et Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et sellise otsuse adressaadiks olev liikmesriik, millega teda kohustati siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud ebaseaduslik abi tagasi nõudma, on ELTL artikli 288 alusel kohustatud selle otsuse täitmise tagamiseks võtma kõik vajalikud meetmed. Ta peab võlgnetavad summad tegelikult tagasi saama, et kõrvaldada konkurentsimoonutus, mis on põhjustatud selle abiga antud konkurentsieelisest (9. novembri 2017. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka, C-481/16, ei avaldata, EU:C:2017:845, punkt 23).

69 Nimelt peab siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud ebaseadusliku abi tagastamine toimuma viivitamata ja vastavalt asjasse puutuva liikmesriigi riigisiseses õiguses kehtivale korrale, tingimusel et see võimaldab komisjoni otsuse kohest ja tõhusat täitmist. Sel eesmärgil peavad asjasse puutuvad

liikmesriigid võtma kõik nende vastavas õigussüsteemis ette nähtud meetmed, sealhulgas ajutised meetmed, ilma et see piiraks liidu õiguse kohaldamist (9. novembri 2017. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka, C-481/16, ei avaldata, EU:C:2017:845, punkt 24).

70 Mis puudutab olukordi, kus ebaseaduslikult makstud riigiabi tuleb tagasi nõuda abi saanud ettevõtjalt, kes on makseraskustes või pankrotis, siis tuleb meenutada, et sellised raskused ei mõjuta abi tagasinõudmise kohustust. Liikmesriik on seega olenevalt olukorrast kohustatud algatama äriühingu likvideerimise, korraldama oma nõude kandmise äriühingu võlanimekirja või võtma abi tagasinõudmiseks mõne muu meetme (17. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka, C-363/16, EU:C:2018:12, punkt 36).

71 Käesolevas asjas nähtub toimikust, et ENAE rasket majanduslikku olukorda arvestades ning selleks, et vältida selle äriühingu pankrotistumist ja programmide Archimedes ja Neptun II sõjalaevastiku huvides elluviimise ebaõnnestumist ning mitte kahjustada Kreeka Vabariigi olulisi julgeolekuhuve ELTL artikli 346 mõttes, võtsid komisjon, asjaomane liikmesriik ja ENAE endale kohustuse rakendada tagasinõudmise alternatiivset viisi, et komisjon saaks lugeda otsuse 2009/610 täielikult täidetuks.

72 Et teha kindlaks, kas Kreeka Vabariik on võtnud liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täitmiseks kõik vajalikud meetmed, tuleb seega kontrollida, kas see liikmesriik on täitnud 1. detsembri 2010. aasta kirjas täpsustatud kohustused või kas kõnealune liikmesriik on otsuse 2009/610 artiklites 2, 3, 5, 6, 8, 9 ja 11–15 määratletud asjaomase riigiabi täies ulatuses tagasi nõudnud ning kas komisjonile on edastatud selle otsuse artiklis 19 loetletud teavet.

73 Esmalt olgu täpsustatud, et mis puudutab ELTL artikli 260 lõike 2 kohast liikmesriigi kohustuste rikkumise menetlust, siis tuleb liikmesriigi kohustuste rikkumise olemasolu hindamisel võtta aluseks kuupäev, mil lõpeb selle sätte alusel esitatud ametlikus kirjas määratud tähtaeg (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 32).

74 Nagu käesoleva kohtuotsuse punktis 22 osutati, saatis komisjon käesolevas asjas Kreeka Vabariigile ELTL artikli 260 lõikes 2 ette nähtud menetluse kohaselt ametliku kirja 27. novembril 2014, nii et eelmises punktis viidatud aluskuupäevaks on nimetatud kirjas määratud tähtaja lõpukuupäev ehk 27. jaanuar 2015.

75 1. detsembri 2010. aasta kirjas märgitud kohustuste puhul on selge, et selleks kuupäevaks ehk 27. jaanuariks 2015 ei olnud Kreeka ametivõimud neid kohustusi täitnud.

76 Nimelt ilmneb toimikust, et ainus Kreeka Vabariigi võetud meede nimetatud kuupäevaks oli seadus nr 4099/2012, mis jõustus 20. detsembril 2012.

77 Sellega seoses tuleb siiski täpsustada, et nähtuvalt toimikust tuvastasid nii Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohus kui ka Monomeles Protodikeio Athinon (Ateena esimese astme kohus ainuisikulises koosseisus), et selle seaduse jõustumisest hoolimata ei tagastanud ENAE tegelikult kuivdoki kontsessiooniga seotud riigi krunti.

78 26. juuni 2018. aasta protokolli järgi andis ENAE üle krundi ABK 266 valduse koos kuivdokiga, mida ta kasutas talle antud kontsessiooni alusel, ning selle krundi ees asuva rannikuala. Kreeka Vabariik ei ole aga tõendanud, et nimetatud äriühing oleks tegelikult selle krundi valduse enne 27. jaanuari 2015 Kreeka riigile üle andnud.

79 Seega ei saa sedastada, et ENAE loobus kuivdoki kontsessioonist, nagu nõuti vastavalt 1. detsembri 2010. aasta kirjas märgitud kohustustele.

80 Mis puudutab Kreeka Vabariigi argumenti, et asjaolu, et ENAE kõnealust krunti enam ei kasuta, tuleneb sellest, et see äriühing ei tegele enam aastast 2010 tsiviilotstarbelise tegevusega, nagu selle äriühingu nõukogu 14. aprilli 2010. aasta otsusest väidetavalt nähtub, tuleb tõdeda, et ei nimetatud otsusest ega toimikust ei ilmne, et ENAE oleks katkestanud tsiviilotstarbelise tegevuse, nagu 1. detsembri 2010. aasta kirjas märgitud kohustustes oli ette nähtud.

81 Nimelt ei saa see äriühingu nõukogu otsus käsitleda kohustust katkestada ENAE tsiviilotstarbeline tegevus 15 aastaks alates 1. detsembrist 2010, kuna see otsus tehti enne ENAE 27. oktoobri 2010. aasta kohustuskirja. Kõnealuses otsuses mainitakse seoses ENAE laenulepinguga vaid seda, et „tegevus, mis ei puuduta laevaehitust, on nüüd täielikult katkestatud“.

82 Lisaks ei olnud Kreeka Vabariik Euroopa Kohtu esitatud taotlusele vaatamata võimeline esitama dokumente, mis tõendaksid, et ENAE täitis kohustuse tsiviilotstarbeline tegevus 15 aastaks lõpetada.

83 Seega, kuna Kreeka Vabariik ei näidanud, et ENAE katkestas alates 1. detsembrist 2010 tsiviilotstarbelise tegevuse, ei ole ta tõendanud, et see äriühing kuivdoki kontsessiooniga seotud riigi krunti enam ei kasuta.

84 ENAE tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavate varade müügi või Kreeka riigile tagastamise kohustuse puhul on ilmne, et sellist müüki või tagastamist ei ole toimunud. Järelikult ei ole seda kohustust täidetud.

85 Otsuse 2009/610 artiklis 16 nimetatud hüvitisgarantii kohta tuleb märkida, et 1. detsembri 2010. aasta kirja järgi pidi ENAE sellest loobuma ja mitte algatama ühtegi menetlust selle alusel või seoses sellega. Toimikust ei ilmne, et niisugune loobumine oleks aset leidnud või et Kreeka Vabariik oleks tühistanud selle garantii seadusandlikul teel. Seega ei täitnud ta seda kohustust.

86 Komisjoni, Kreeka Vabariigi ja ENAE vahelisest kokkuleppest, mis tuleneb 1. detsembri 2010. aasta kirjast, nähtub, et täidetud peavad olema kõik kohustused, et otsuse 2009/610 saaks lugeda nõuetekohaselt täidetuks. Seega, kui kas või üks neist kohustustest jääb täitmata, tunnistatakse see tagasinõudmise viis ebaõnnestunuks. Tuleb siiski tõdeda, et käesoleva kohtuotsuse punktis 13 loetletud kohustused ei ole täidetud.

87 Mis puudutab Kreeka Vabariigi peamist kohustust otsuse 2009/610 artiklites 2, 3, 5, 6, 8, 9 ja 11–15 määratletud riigiabi täies ulatuses tagasi nõuda, siis piisab kui märkida, et on ilmselge, et Kreeka ametiautused seda kohustust ei täitnud ega esitanud komisjonile selle otsuse artiklis 19 loetletud teavet.

88 Mis puudutab Kreeka Vabariigi argumenti, et tema olulised julgeolekuhuvid ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b mõttes ei võimaldanud tal algatada ENAE pankrotti, kuna see menetlus oleks puudutanud kogu selle äriühingu vara ning oleks seadnud ohtu laevaehitustehase sõjalise tegevuse jätkumise ja seega selle liikmesriigi sõjalise võimekuse, samas kui asjaomase äriühingu likvideerimiseks oli olemas asjakohasem meede, mis võttis arvesse kõnealuse liikmesriigi olulisi julgeolekuhuve, nimelt selle äriühingu suhtes erihalduse määramine, tuleb täpsustada, et Kreeka ametivõimudel oli võimalik määrata ENAE suhtes erihaldus enne ametlikus kirjas määratud tähtaja lõppemist 27. jaanuaril 2015, kuna seadus nr 4307/2014 jõustus 15. novembril 2014.

89 Toimikust aga nähtub, et taotlus selle menetluse alustamiseks esitati alles 12. oktoobril 2017.

90 Seega, isegi kui oletada, et Kreeka Vabariik saaks põhjendatult tugineda asjaomase riigiabi tagasinõudmise käigus oma olulistele julgeolekuhuvidele ELTL artikli 346 lõike 1 punkti b mõttes, tuleb vaid märkida, et see liikmesriik ei olnud 27. jaanuariks 2015 võtnud meedet, mida ta ise pidas oma oluliste julgeolekuhuvide seisukohast asjakohaseks.

91 Kreeka Vabariik ei saa niisiis põhjendatult väita, et ta võttis kõik asjaomase riigiabi tagasinõudmise menetluse läbiviimiseks vajalikud meetmed. Järelikult oli liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsus 27. jaanuari 2015. aasta seisuga veel täitmata.

92 Seetõttu tuleb tõdeda, et kuna Kreeka Vabariik ei olnud võtnud kuupäevaks, mil lõppes määratud tähtaeg, kõiki vajalikke meetmeid liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täitmiseks, siis on ta rikkunud ELTL artikli 260 lõikest 1 tulenevaid kohustusi.

Rahalised karistused

Karistusmakse

Poolte argumendid

93 Esiteks leiab komisjon, et Kreeka Vabariigile etteheidetud rikkumine on kestnud ajani, mil Euroopa Kohus hindab faktilisi asjaolusid.

94 Konkreetsemalt leiab komisjon seoses 22. märtsi 2018. aasta võlanõudeavaldusega, millega Kreeka Vabariik teavitas ENAE erihaldurit oma võlanõuetest, mis puudutavad asjaomase abi tagastamist selle äriühingu erihaldusmenetluses, et asjaomase abi tagastamist puudutavate nõuete kandmist võlanimekirja võiks üldjuhul pidada sobivaks meetmeks, et tagada konkurentsimoonutuse kõrvaldamine, tingimusel et sellele meetmele järgneb kas nimetatud abisumma täielik tagasinõudmine või ettevõtja likvideerimine ja tema tegevuse lõplik lõpetamine, kui pankrotimenetluses osutub abi tagasinõudmine võimatuks. Pelk võlanõuete esitamine ei ole piisav, et selle liikmesriigi tagasinõudmise kohustuse võiks täidetuks lugeda. Komisjon lisab, et seaduse nr 4307/2014 artikli 77 kohaselt toimub ametlik võlanimekirja kandmine pärast selle ettevõtja suhtes määratud erihaldusest tingitud varade üleandmist, mitte aga enne varade üleandmist.

95 Mis puudutab üleandmise protokolli, millega ENAE andis üle krundi ABK 266 kui ka selle ees asuva rannikuala valduse üle ETAD-ile, märgib komisjon, et see protokoll on koostatud 26. juunil 2018. Seega on see üleandmine hilinenud, sest 1. detsembri 2010. aasta kirja kohaselt oleks üleandmine pidanud toimuma kuue kuu jooksul nimetatud kirjast. Lisaks väidab komisjon, et Kreeka Vabariik ei ole siiani esitanud kaarti, kus oleks riigile tagastatud krundid selgelt näidatud, ega tõendeid, et ENAE neid krunte enam ei kasuta.

96 Teiseks, mis puudutab karistusmakse suurust, siis tugineb komisjon oma 12. detsembri 2005. aasta teatisele SEK(2005) 1658 [ELTL artikli 260] kohaldamise kohta (ELT 2007, C 126, lk 15), tehes ettepaneku arvutada karistusmakse päevasumma nii, et karistusmakse standardne kindla suurusega summa 670 eurot korrutatakse raskuse koefitsiendiga 5 (skaalal 1–20) ja kestuse koefitsiendiga 3, mis on maksimaalne koefitsient. Saadud tulemus korrutatakse seejärel teguriga n, mille suurus on Kreeka Vabariigi puhul arvutatuna 3,48 ning mille eesmärk on näidata rikkumises süüdistatava liikmesriigi maksevõimet ja milles võetakse selleks arvesse kõnealuse liikmesriigi sisemajanduse kogutoodangut (edaspidi „SKT“) ja tema häälte arvu nõukogus.

97 Raskuse koefitsiendi puhul rõhutab komisjon EL toimimise lepingu riigiabi käsitlevate sätete olulisust, kokkusobimatu ja tagasinõudmata abi kahjulikku mõju laevaehitussektorile, tagasinõudmata abi märkimisväärset summat ning seda, et kõnealuse liikmesriigi käitumine, millega ta rikkus oma kohustusi riigiabi valdkonnas, oli korduv.

98 Kestuse koefitsiendi kohta märgib komisjon, et rikkumine on kestnud mitu aastat alates liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse kuulutamisest ja üle kaheksa aasta alates otsuse 2009/610 teatavaks tegemisest.

99 Teguriga n seoses väidab komisjon, et see tuleb arvutada vastavalt Kreeka Vabariigi SKT arengule kõige hilisema aasta jooksul, mille kohta on olemas usaldusväärsed majanduslikud andmed, ja selle liikmesriigi häälte kaalumisele nõukogus.

100 Häälte kaalumise osas nõukogus leiab komisjon, et nõukogus häälte arvestamise süsteemi muutmine alates 1. aprillist 2017 ei tähenda, et ta oleks kohustatud teguri n kohta tehtud ettepanekut muutma. Ta lisab, et hagi esitamise ajal kehtis veel varasem häälte kaalumise süsteem. Seetõttu oli karistuste arvutamisel endiselt tarvilikuks lähtepunktiks tegur, mis tuleneb varem kehtinud häälte kaalumise süsteemist.

101 Neil asjaoludel on komisjon seisukohal, et karistusmakse 34 974 eurot päevas on asjaoludele vastav ning väidetava rikkumisega ja asjaomase liikmesriigi maksevõimega proportsionaalne.

102 Kreeka Vabariik väidab esiteks, et ta esitas 22. märtsi 2018. aasta võlanõudeavaldusega erihaldusmenetluses ENAE erihaldurile oma võlanõuded. See liikmesriik lisab, et nimetatud äriühing andis samuti 26. juuni 2018. aasta protokolliga üle krundi ABK 266 valduse koos kuivdokiga, mida ta kasutas talle antud kontsessiooni alusel, ning selle krundi ees asuva rannikuala. Kreeka Vabariigi hinnangul on mainitud valduse üleandmine asjasse puutuva riigiabi tagasinõudmise kohustuse täitmise oluline osa.

103 Teiseks vaidleb Kreeka Vabariik vastu komisjoni määratud raskuse ja kestuse koefitsientidele.

104 Ta väidab sellega seoses, et komisjon ei ole võtnud arvesse tervet rida asjaolusid, mis rikkumise raskust leevendavad, näiteks asjaolu, et ENAE-l ei ole alates 2010. aastast enam mingit tsiviilotstarbelist tegevust ning ta ei avalda teistele ettevõtjatele laevaehitussektoris seega enam mingit konkurentsisurvet. Ta viitab ka mitmele raskusele, mida ta otsuse 2009/610 täitmisel kohtas, nende hulgas eelkõige Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohtu 27. juuni 2017. aasta otsus. Ta vaidleb ka vastu väitele, et tema käitumine, mis kujutab endast rikkumist riigiabi valdkonnas, oli korduv. Nendel põhjustel arvab ta, et raskuse ja kestuse koefitsiendid ei saa olla suuremad kui 1.

105 Mis puudutab maksevõimet, siis on Kreeka Vabariik esiteks seisukohal, et tegurit n on vaja kõige hilisemate finantsandmetega ajakohastada. See liikmesriik väidab siinkohal, et komisjon ei võtnud arvesse Kreeka majanduse tegelikku olukorda ja iseäranis asjaolu, et kõnealuses liikmesriigis rakendatakse ikka veel makromajandusliku kohandamise kava, sest ta ei suuda end rahaturgudel tõhusalt rahastada.

106 Teiseks leiab Kreeka Vabariik, et tegurit n ei ole arvutatud õigesti, sest alates 1. aprillist 2017 loobuti aluslepinguga lõplikult nõukogus kvalifitseeritud häälteenamuse süsteemist ning see asendati liikmesriikide ja elanikkonna kahekordse häälteenamuse süsteemiga, mille kohaselt on igal liikmesriigil nõukogus ainult üks hääl. Kreeka Vabariik on seega seisukohal, et liikmesriikide puhul, mille rahvaarv ja SKT on sarnased tema omadega, langes nende mõjuvõim nõukogus tõsiselt.

Euroopa Kohtu hinnang

107 Kõigepealt olgu meenutatud, et Euroopa Kohus peab tema menetluses olevas igas kohtuasjas juhtumi asjaolusid arvestades ning tema hinnangul vajalikust veenvuse ja hoiatavuse määrast lähtudes kindlaks määrama asjakohased rahalised karistused muu hulgas selleks, et ära hoida liidu õiguse sarnaste rikkumiste kordumine (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 63).

108 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on karistusmakse määramine üldjuhul õigustatud vaid siis, kui eelneva kohtuotsuse täitmata jätmises seisnev rikkumine kestab kuni ajani, mil Euroopa Kohus hindab faktilisi asjaolusid (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 64).

109 Kreeka Vabariik väidab, et ta oli käesolevas asjas selleks kuupäevaks, mil Euroopa Kohus hindas faktilisi asjaolusid, 1. detsembri 2010. aasta kirjas ja otsuses 2009/610 täpsustatud kohustused täitnud.

110 Kreeka Vabariik väidab sellega seoses, et ta oli esitanud erihaldusmenetluses ENAE erihaldurile oma võlanõuded ning et ta oli andnud üle krundi ABK 266 valduse koos kuivdokiga, mida ta kasutas talle antud kontsessiooni alusel, ja selle krundi ees asuva rannikuala.

111 Mis puudutab esiteks nõuete esitamise kohta esitatud argumente käesolevas asjas, siis on ilmselge, et selleks kuupäevaks, mil Euroopa Kohus hindas faktilisi asjaolusid, ei olnud Kreeka Vabariik asjaomase abi tagastamisega seotud võlanõudeid võlanimekirja kandnud. Nimelt ei nähtu toimikust, et erihaldur oleks nimetatud võlanõuded võlanimekirja kandnud. Lisaks on seaduse nr 4307/2014 artiklis 77 sätestatud, et ametlik võlanimekirja kandmine toimub pärast asjaomase ettevõtja suhtes määratud erihaldusest tingitud varade üleandmist, mitte aga enne varade üleandmist. On selge, et niisugust varade üleandmist ei ole toimunud. Seega ei saa Kreeka Vabariik tulemuslikult väita, et ta esitas 22. märtsi 2018. aasta võlanõudeavaldusega erihaldusmenetluses ENAE erihaldurile oma võlanõuded.

112 Igal juhul ei ole asjaomase abi tagastamist puudutavate võlanõuete võlanimekirja kandmine iseenesest piisav, et lugeda täidetuks kohustus täita liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsus (11. detsembri 2012. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Hispaania, C-610/10, EU:C:2012:781, punkt 103). Nimelt peetakse niisugust võlanimekirja kandmist üldjuhul sobivaks meetmeks konkurentsimoonutuse kõrvaldamise tagamiseks, tingimusel et sellele meetmele järgneb kas nimetatud abisumma täielik tagasinõudmine või ettevõtja likvideerimine ja selle tegevuse lõplik lõpetamine, kui pankrotimenetluses osutub abi tagasinõudmine võimatuks (17. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka C-363/16, EU:C:2018:12, punkt 42).

113 Mis puudutab teiseks krundi ABK 266 valduse üleandmise argumenti, siis olgu vaid täpsustatud, et tegemist on tagasinõudmise kohustuse üksnes osalise täitmisega. Valduse üleminek üksinda ei taga asjaomase riigiabi täielikku tagasinõudmist ega kõikide 1. detsembri 2010. aasta kirjas täpsustatud kohustuste täitmist.

114 Seetõttu ei saa Kreeka Vabariik väita, et ta võttis selleks kuupäevaks, mil Euroopa Kohus hindas faktilisi asjaolusid, liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täitmiseks kõik vajalikud meetmed.

115 Eeltoodust johtuvalt tuleb tõdeda, et Kreeka Vabariigile etteheidetav rikkumine on kestnud selle ajani, mil Euroopa Kohus hindab käesolevas asjas faktilisi asjaolusid.

116 Neil asjaoludel on Kreeka Vabariigilt karistusmakse väljamõistmine sobiv rahaline meede, et ajendada teda võtma vajalikke meetmeid tuvastatud rikkumise lõpetamiseks ja liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täieliku täitmise tagamiseks.

117 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et karistusmakse tuleb määrata vastavalt sellele, missuguse määraga mõjutusvahendit on tarvis kohaldada, et liikmesriik, kes ei ole tema kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsust täitnud, muudaks oma käitumist ja lõpetaks talle süüks arvatud rikkumise (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 68).

118 Euroopa Kohtul tuleb tal selles valdkonnas olevat kaalutlusõigust kasutades määrata karistusmakse, nii et see oleks esiteks asjaoludega vastavuses ning teiseks proportsionaalne tuvastatud liikmesriigi kohustuste rikkumisega ja selle liikmesriigi maksevõimega (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 69).

119 Komisjoni ettepanekud karistusmakse kohta ei ole Euroopa Kohtu jaoks siduvad, vaid on üksnes tarvilik lähtepunkt. Samuti ei ole Euroopa Kohtu jaoks siduvad komisjoni teatistes sisalduvad suunised, mis aitavad üksnes tagada komisjoni tegevuse läbipaistvuse, ootuspärasuse ja õiguskindluse, kui see institutsioon esitab ettepanekuid Euroopa Kohtule. ELTL artikli 260 lõike 2 alusel toimuvas menetluses, mis puudutab liikmesriigi kohustuste rikkumist, mis jätkub olenemata asjaolust, et sama rikkumine on juba tuvastatud ELTL artikli 258 või ELTL artikli 108 lõike 2 alusel tehtud esimese kohtuotsusega, on Euroopa Kohtul vabadus kohaldada karistusmakset sellises summas ja vormis, mida ta peab kohaseks, et mõjutada seda liikmesriiki lõpetama Euroopa Kohtu esimesest kohtuotsusest tulenevate kohustuste mittetäitmine (vt selle kohta 31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 70).

120 Karistusmakse summa kindlaksmääramisel on põhikriteeriumid, mida tuleb arvesse võtta, tagamaks karistusmakse sunnijõu liidu õiguse ühetaolise ja tõhusa kohaldamise eesmärgil, üldjuhul rikkumise raskus, kestus ja kõnealuse liikmesriigi maksevõime. Nende kriteeriumide kohaldamisel tuleb arvesse võtta eelkõige täitmata jätmise tagajärgi era- ning avalikele huvidele ning kuivõrd kiireloomuline on vajadus, et asjaomane liikmesriik täidaks oma kohustused (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 71).

121 Mis puudutab esimesena rikkumise raskust, siis tuleb rõhutada, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 124 märkis, et aluslepingu riigiabi käsitlevad sätted on väga olulised.

122 Nimelt väljendavad otsuse 2009/610 ja liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse esemeks olevad normid ühte põhiülesannet – see on siseturu rajamine –, mis on Euroopa Liidule usaldatud vastavalt ELL artikli 3 lõikele 3 ja protokollile (nr 27) siseturu ja konkurentsi kohta, mis ELL artikli 51 kohaselt moodustab aluslepingute lahutamatu osa ning mille kohaselt hõlmab siseturg süsteemi, mis tagab, et konkurentsi siseturul ei kahjustata.

123 Rikutud liidu õigusnormide olulisus väljendub sellises olukorras nagu käesolevas asjas eeskätt selles, et ebaseaduslikuks ja siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud abi tagasimaksmisega kõrvaldatakse konkurentsimoonutus, mille põhjustas abist tulenev konkurentsieelis, ning et sellise tagastamisega kaotab abisaaja eelise, mis tal oli turul võrreldes oma konkurentidega (11. detsembri 2012. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Hispaania, C-610/10, EU:C:2012:781, punkt 127).

124 Käesolevas asjas tuvastatud rikkumise kohta tuleb esiteks märkida, et Kreeka Vabariik ei ole asjaomast riigiabi täies ulatuses tagasi nõudnud ega täitnud 1. detsembri 2010. aasta kirjas täpsustatud kohustusi. Sellegipoolest, arvestades käesoleva kohtuotsuse punktis 118 meenutatud põhimõtet, mille kohaselt peab karistusmakse olema määratud nii, et see oleks asjaoludega vastavuses ja tuvastatud liikmesriigi kohustuste rikkumisega proportsionaalne, tuleb siiski arvesse võtta, et ENAE, keda esindas tema erahaldur, andis krundi ABK 266 valduse koos kuivdokiga, mida ta kasutas talle antud kontsessiooni alusel, ja selle krundi ees asuva rannikuala üle ETAD-ile ning et see krunt moodustab olulise osa ENAE tsiviilotstarbeliseks tegevuseks kasutatavatest varadest.

125 Teiseks tuleb rõhutada tagasinõudmata abi märkimisväärset summat. Nimelt, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 125 märkis, suureneb tagasinõutav summa pidevalt kohaldatava intressi võrra ja ületab kohtuistungi hetkeks 670 miljonit eurot, mis on esialgsest summast rohkem kui 2,6 korda suurem.

126 Kolmandaks tuleb arvesse võtta, et laevaehituse turg on piiriülene. See majandussektor on levinud peaaegu kõikides liikmesriikides. Seega võib tagasinõudmata kokkusobimatu abi avaldada kahjulikku mõju mitte ainult ettevõtjatele Kreekas, vaid ka kogu ülejäänud liidus.

127 Neljandaks, mis puudutab Kreeka Vabariigi argumenti, et rikkumise raskust leevendavad teatud asjaolud, eelkõige sellised raskused nagu ENAE takistav hoiak ja igasugune koostöö puudumine 1. detsembri 2010. aasta kirjas täpsustatud kohustuste elluviimisel ning Rahvusvahelise Kaubanduskoja vahekohtu 27. juuni 2017. aasta otsuse tagajärjed, siis tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei saa liidu õigusest tulenevate liikmesriigi kohustuste täitmata jätmist põhjendada õiguslike, poliitiliste või praktiliste raskustega, mis asjaomasel liikmesriigil võivad ebaseadusliku abi tagasinõudmist kohustava otsuse rakendamisel tekkida, ilma et ta püüaks tegelikult asjaomastelt ettevõtjatelt abi tagasi saada või esitada komisjonile alternatiivseid võimalusi niisuguse otsuse rakendamiseks, mis aitaksid neist raskustest üle saada. Sama kehtib väidetavate sisemiste probleemide kohta komisjoni otsuse täitmisel (9. novembri 2017. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka, C-481/16, ei avaldata, EU:C:2017:845, punkt 29). Sellistel asjaoludel ei saa Kreeka Vabariigi osutatud raskusi pidada käesolevas asjas seega leevendavateks asjaoludeks.

128 Viimaseks tuleb sedastada, et kõnealuse liikmesriigi käitumine, mis kujutab endast rikkumist riigiabi valdkonnas, on olnud korduv. Nimelt tunnistati Kreeka Vabariik süüdi esiteks ELTL artikli 108 lõike 2 alusel algatatud menetluses abi tagasinõudmise otsuste täitmata jätmise eest kohtuasjades, milles tehti 1. märtsi 2012. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka (C-354/10, ei avaldata, EU:C:2012:109), 17. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka (C-263/12, ei avaldata, EU:C:2013:673), 9. novembri 2017. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka (C-481/16, ei avaldata, EU:C:2017:845) ja 17. jaanuari 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka (C-363/16, EU:C:2018:12), ning teiseks EÜ artikli 228 lõike 2 kolmanda lõigu alusel algatatud menetluses kohtuasjas, milles tehti 7. juuli 2009. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka (C-369/07, EU:C:2009:428).

129 Tuleb tõdeda, et käesolevas asjas on ELL lepingu riigiabi käsitlevaid eeskirju rikutud olulisel määral.

130 Teisena, mis puudutab rikkumise kestust, siis seda hinnates tuleb võtta arvesse hetke, mil Euroopa Kohus faktilisi asjaolusid hindab, mitte seda hetke, mil komisjon Euroopa Kohtusse pöördub (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 78).

131 Neil asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et kuna Kreeka Vabariik ei ole tõendanud, et ta on liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täitmise kohustuse rikkumise lõpetanud, kestab see rikkumine juba rohkem kui kuus aastat nimetatud kohtuotsuse kuulutamisest arvates, mis on märkimisväärselt pikk aeg.

132 Kolmandaks, mis puudutab maksevõimet ja täpsemalt komisjoni ettepanekut korrutada baassumma Kreeka Vabariigile kohaldatava konkreetse koefitsiendiga, siis on Euroopa Kohus korduvalt leidnud, et see arvutusmeetod on kohane vahend, et peegeldada asjaomase riigi maksevõimet, säilitades samas erinevate liikmesriikide vahelise mõistliku erinevuse (7. juuli 2009. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka, C-369/07, EU:C:2009:428, punkt 123).

133 Nimelt, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 132 märkis, on Euroopa Kohus pidevalt nõustunud sellega, et rahaliste karistuste arvutamisel võetakse arvesse asjaomase liikmesriigi SKT-d ja häälte arvu, mis tal on nõukogus (vt selle kohta 4. juuli 2000. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka, C-387/97, EU:C:2000:356, punkt 88; 25. novembri 2003. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Hispaania, C-278/01, EU:C:2003:635, punkt 59; 10. jaanuari 2008. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Portugal, C-70/06, EU:C:2008:3, punkt 48, ja 4. juuni 2009. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Kreeka, C-109/08, EU:C:2009:346, punkt 42).

134 SKT kriteeriumi kohta tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et arvesse tuleb võtta liikmesriigi SKT hiljutist arengut hetkel, mil Euroopa Kohus hindab faktilisi asjaolusid (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 81 ja seal viidatud kohtupraktika).

135 Seega tuleb arvesse võtta esiteks asjaolu, et Kreeka Vabariigi SKT vähenes aastatel 2010 kuni 2016 rohkem kui 25%, ning teiseks, et 2017. aastal kasvas SKT esimest korda pärast 2007. aastat. Niisiis võtab Euroopa Kohus karistusmakse summa kindlaksmääramisel nõuetekohaselt arvesse kõnesoleva majanduskriisi suurt mõju.

136 Seoses kriteeriumiga, mis puudutab liikmesriigi häälte arvu nõukogus, tuleb täpsustada, et protokolli (nr 36) üleminekusätete kohta artikli 3 lõike 1 kohaselt jõustus 1. novembril 2014 uus kvalifitseeritud häälteenamuse ehk kahekordse häälteenamuse kord.

137 Selle protokolli artikli 3 lõikes 2 on sätestatud, et liikmesriigid võivad veel kuni 31. märtsini 2017 nõuda hääletamist varasema kvalifitseeritud häälteenamuse reegli alusel.

138 Seega on kaalutud häälte süsteem alates 1. aprillist 2017 asendatud kahekordse häälteenamuse süsteemiga, mille kohaselt saavutatakse kvalifitseeritud häälteenamus, kui poolt hääletab 55% nõukogu liikmetest – või 72% nõukogu liikmetest, kui ettepanekut ei teinud komisjon või liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja –, kes esindavad vähemalt 65% kogu liidu elanikkonnast.

139 Arvestades uue kahekordse häälteenamuse süsteemi tingimusi ja erinevusi võrreldes varasema kaalutud häälte süsteemiga, ei ole uus kahekordse häälteenamuse süsteem karistuste arvutamise mehhanismile otseselt ülekantav ega saa seega sel eesmärgil tulemuslikult asendada varasemat kaalutud häälte süsteemi.

140 Nimelt, nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 140 märkis, ei ole uue kahekordse häälteenamuse süsteemiga kehtestatud rahuldavaid kriteeriume, mille abil oleks võimalik liikmesriikide maksevõime asjakohaselt kindlaks määrata.

141 Lisaks tuleb märkida, et pärast 1. aprilli 2017, millest alates ei ole varasem kaalutud häälte süsteem enam kohaldatav, võtab Euroopa Kohus oma praktikas liikmesriikide maksevõime hindamisel arvesse üksnes asjaomase liikmesriigi SKT-d (22. veebruari 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Kreeka, C-328/16, EU:C:2018:98, ja 31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358).

142 Sellest lähtudes ei tule Kreeka Vabariigi maksevõime hindamisel võtta arvesse mitte kriteeriumi, mis puudutab selle liikmesriigi häälte arvu nõukogus, või uut kahekordse häälteenamuse süsteemi, vaid peamise tegurina tuleb aluseks võtta asjaomase liikmesriigi SKT.

143 Mis puutub karistusmakse perioodilisusesse, siis selle puhul tuleb võtta arvesse asjaomase abi tagasinõudmise toimingute eripära, millele Kreeka Vabariik osutab.

144 Tundub, et Kreeka Vabariigil on äärmiselt raske otsust 2009/610 ja seega liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsust lühikese aja jooksul täielikult täita, kuna sellega kaasnevad toimingud on aeganõudvad ja nende mõju ei avaldu kohe.

145 Seda eripära silmas pidades on mõeldav, et kõnealune liikmesriik suudab oluliselt suurendada otsuse 2009/610 täitmise ulatust, ilma et ta niisuguse aja jooksul seda täielikult täidaks.

146 Sellest järeldub, et asjaomase rikkumise lõppemise tuvastamine on võimalik alles teatud perioodi lõppedes, mil on võimalik kõiki saavutatud tulemusi hinnata.

147 Järelikult tuleb karistusmakse kindlaks määrata poolaasta kaupa, et komisjon saaks hinnata täitmiseks võetud meetmete rakendamise hetkeseisu, lähtudes olukorrast, mis valitseb asjaomase perioodi lõpus.

148 Seega tuleb Kreeka Vabariigilt mõista komisjoni kasuks välja karistusmakse 7 294 000 eurot iga poolaasta eest, millega viivitatakse liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse täitmiseks vajalike meetmete võtmisel, ja seda alates käesoleva kohtuotsuse kuulutamise päevast kuni nimetatud kohtuotsuse täieliku täitmiseni.

Põhisumma

Poolte argumendid

149 Mis puudutab põhisumma suurust, siis teeb komisjon Euroopa Kohtule ettepaneku määrata see kindlaks, korrutades päevasumma nende päevade arvuga, mil rikkumine kestab.

150 Komisjon teeb ettepaneku kohaldada põhisumma arvutamisel sama raskuse koefitsienti ja sama tegurit n nagu karistusmakse määramisel. Seevastu standardne kindla suurusega summa põhisumma arvutamisel oleks 220 eurot päevas. Erinevalt karistusmakse arvutamisest kestuse koefitsienti ei kohaldata, kuna rikkumise kestus on juba võetud arvesse, korrutades päevasumma nende päevade arvuga, mil rikkumine kestab.

151 Selle põhjal teeb komisjon ettepaneku määrata arvutatav põhisumma kindlaks nii, et 3828 euro suurune summa korrutatakse päevade arvuga, mis möödub alates liikmesriigi kohustuste rikkumise tuvastanud kohtuotsuse kuulutamisest kuni kuupäevani, mil see liikmesriik oma kohustused täidab, või kui ta seda ei tee, siis käesoleva kohtuotsuse kuulutamiseni.

152 Kreeka Vabariik ei ole esitanud konkreetseid argumente põhisumma kohta. Kuna komisjon kasutab oma arvutuses samasuguseid kriteeriume nagu karistusmakse arvutamisel, see tähendab rikkumise raskust ja kestust, tuleb arvesse võtta argumente, mille Kreeka Vabariik esitas seoses karistusmaksega.

Euroopa Kohtu hinnang

153 Kõigepealt tuleb meelde tuletada, et Euroopa Kohtul on õigus talle kõnealuses valdkonnas antud kaalutlusõiguse teostamisel määrata kumulatiivselt nii karistusmakse kui ka põhisumma (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 96).

154 Igal konkreetsel juhul tuleb põhisumma välja mõista ja selle suurus vajaduse korral kindlaks määrata lähtuvalt kõigist tähtsust omavatest asjaoludest, mis puudutavad nii tuvastatud rikkumise tunnuseid kui ka selle liikmesriigi suhtumist, keda ELTL artikli 260 alusel algatatud menetlus puudutab. See säte annab Euroopa Kohtule ulatusliku kaalutlusõiguse otsustada, kas sellist karistust määrata või mitte, ja määrata vajaduse korral kindlaks summa suurus (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 97).

155 Käesolevas kohtuasjas viitab tuvastatud liikmesriigi kohustuste rikkumisega päädinud õiguslike ja faktiliste asjaolude kogum sellele, et tulevikus analoogiliste liidu õiguse rikkumiste kordumise tõhusaks ärahoidmiseks on vaja võtta selline hoiatav meede nagu põhisumma määramine.

156 Neil asjaoludel on Euroopa Kohtu ülesanne määrata oma kaalutlusõigust teostades põhisumma suurus nii, et see oleks ühelt poolt asjaoludele kohandatud ja teiselt poolt toimepandud rikkumisega proportsionaalne (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 99).

157 Sealjuures kuuluvad arvessevõetavate asjakohaste tegurite hulka muu hulgas tuvastatud rikkumise raskus ja ajavahemik, mille jooksul rikkumine kestis alates selle kohtuotsuse kuulutamise kuupäevast, millega rikkumine tuvastati (31. mai 2018. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Itaalia, C-251/17, ei avaldata, EU:C:2018:358, punkt 100).

158 Asjaolud, mida käesolevas asjas tuleb arvesse võtta, ilmnevad eelkõige käesoleva kohtuotsuse punktides 120–142 esitatud kaalutlustest, mis käsitlevad rikkumise raskust ja kestust ning asjaomase liikmesriigi maksevõimet.

159 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades leiab Euroopa Kohus, et käesoleva juhtumi asjaolusid on õigesti hinnatud, kui põhisumma suuruseks, mille Kreeka Vabariik peab maksma, määrata 10 000 000 eurot.

160 Seega tuleb Kreeka Vabariigilt komisjoni kasuks välja mõista põhisumma 10 000 000 eurot.

Kohtukulud

161 Kodukorra artikli 138 lõike 1 alusel on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna komisjon on Kreeka Vabariigilt kohtukulude hüvitamist nõudnud ja liikmesriigi kohustuste rikkumine on tuvastatud, tuleb kohtukulud välja mõista Kreeka Vabariigilt.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **Kuna Kreeka Vabariik ei võtnud kuupäevaks, mil lõppes Euroopa Komisjoni 27. novembri 2014. aasta ametlikus kirjas määratud tähtaeg, kõiki vajalikke meetmeid 28. juuni 2012. aasta kohtuotsuse komisjon *vs.* Kreeka (C-485/10, ei avaldata, EU:C:2012:395) täitmiseks, siis on ta rikkunud ELTL artikli 260 lõikest 1 tulenevaid kohustusi.**

2. **Mõista Kreeka Vabariigilt Euroopa Komisjoni kasuks välja karistusmakse 7 294 000 eurot iga kuue kuu eest alates käesoleva kohtuotsuse kuulutamisest kuni 28. juuni 2012. aasta kohtuotsuse komisjon *vs.* Kreeka (C-485/10, ei avaldata, EU:C:2012:395) täitmiseni.**

3. **Mõista Kreeka Vabariigilt Euroopa Komisjoni kasuks välja põhisumma 10 000 000 eurot.**

4. **Mõista kohtukulud välja Kreeka Vabariigilt.**

Allkirjad